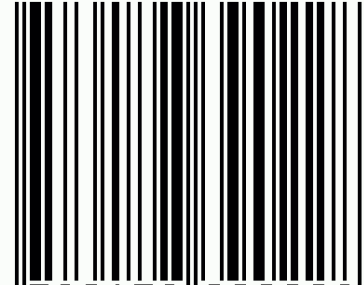
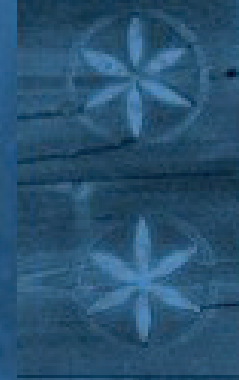


ISBN 978-617-8390-22-8



9 786178 390228



Szamborovszkyné Nagy Ibolya



A kismonográfia Nagyberég település történetét dolgozza fel, amelyről a 13. század közepén Bereg vármegyét elnevezték. A szerző majd egy évtizedes szerteágazó kutatásainak eredményét adja közre ebben a közérthető nyelven fogalmazott kötetben, amely írott forrásokra alapozva vezet végig az egykori mezőváros múltját majdnem a jelenig. A forráshiány, mely a kárpátaljai vidék településeire jellemző, ennél a településnél hatványozottan jelenik meg. Ennek ellenére a szerző ragaszkodott ahhoz, hogy csak olyan állítások kerüljenek a munkába, amelyek a munka végén visszakereshetők az irodalomlistában. Elsősorban a helytörténet és Nagyberég története iránt érdeklődők számára ajánljuk.



Szamborovszkyné Nagy Ibolya: NAGYBEREG KRÓNIKÁJA



NAGYBEREG KRÓNIKÁJA

2024



*Ajánlom férjemnek és lányomnak,
akik nélkül nem kötődnék ehhez a faluhoz*

SCREENED BY



Szamborovszkyné Nagy Ibolya

Nagybereg krónikája

Ahogy a viharos 20. század pusztítása után fennmaradt források
feltárni engedték, az Úrnak 2024. évében befejezve

Kismonográfia

Beregszász

2024

УДК 94(477.87)"/.../2020"

Sz-29

Szaklektorok:

Dr. Csatáry György

Dr. Jakab György

Dr. Molnár D. István

*Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Tudományos Tanácsa (2024. 08. 27., 7. számú jegyzőkönyv)*

A tudományos kiadvány tartalma az „Oxsico” online plágium-ellenőrző
program segítségével volt ellenőrizve

Első kiadás, 2024

Korrektúra: Dencs Ildikó

Nyomdai előkészítés, tördelőszerkesztő: GáborPrint

Borítóterv: Szamborovszky József

A kötet megjelenését az Együtt Beregért Civil Szervezet támogatta

Nyomdai munka: Kálvin Nyomda, Beregszász, Kossuth tér 4.

Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Nagybereg krónikája: ahogy a viharos 20. század
pusztítása után fennmaradt források feltárni engedték, az Úrnak 2024. évében
befejezve. Beregszász–Ungvár, „RIK-U” Kft., 2024.

© Szamborovszkyné Nagy Ibolya, 2024

ISBN 978-617-8390-22-8

TARTALOMJEGYZEK

Előszó.....	6
Köszönetnyilvánítás	8
IDŐREND SZERINT HALADVA	
A hely, ahol élünk	9
A település első említése, nevének magyarázata.....	9
Mit tudunk a régi időkről	11
Ők voltak urai e településnek	11
A Rákóczi vezette szabadságharctól az 1848-as szabadságharcig.....	13
Kiegyezésben a kétfejű sassal	18
A boldog békeidők	20
A nagy háborútól a visszatérésig.....	25
A kismagyar időszak.....	39
A második világhégés embertelen évei	43
A vörös csillag árnyékában	57
HÉTKÖZNAPI TÖRTÉNELEM	
Dűlők, szőlőhegyek és erdőrészelek	61
Pecsét, címer, falunévtábla.....	65
A kálvini reformátusok.....	68
Egyéb felekezetek a faluban.....	75
A kisdédóvó és az óvoda.....	79
A beregi hengermalom.....	83
A református líceum és óvoda	86
A községháza egykor és ma	90
Egészségügy.....	92
A kisvasút	97
A kollektív gazdaság	99
A beregi hímzés és szőttés	105
Érdekvédelmi szervezetek.....	110
Hagyományőrzés, hagyományteremtés.....	112
A Rákóczi-főiskola létesítményei a településen	116
A település aktuális jelene.....	119
Nagybereg díszpolgárai.....	124
Felhasznált források és irodalom	128

ELŐSZÓ

„Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek? [...] Mert [...] minél mélyebben fürkésziünk, minél messzebbre hatolunk és tapogatózunk a múlt alvilágába, az emberinek, történetének, művelődésének kezdeti alapjai tökéletesen megmérhetetlennek bizonyulnak, [...] melyek mögött, amint elértük őket, újabb múltszakaszok tárulnak föl. [...] Így vannak feltételes jellegű kezdetek, melyek bizonyos közösség, néptörzs vagy hitcsalád külön hagyományának őскеzdetét jelentik gyakorlati-ténybeli értelemben, úgyhogy az emlékezet, ha talán tudja is, hogy a kút mélyének evvel még korántsem ért komolyan fenekére, nemzeti szempontból megnyugodhat, s személyes-történeti megállapodáshoz eljuthat efféle őскеzdet révén.” Ezeket a sorokat Thomas Mann írta a József és testvérei című regényének első oldalán. És valóban, ezek az érzések és gondolatok folyamatosan ott voltak velem, miközben ezen a könyvecskén dolgoztam, amely immár közel egy évtizedes kutatás eredményeként került a tisztelt érdeklődő olvasó kezébe. E hiánypótló munka arról a több százéves történetről szándékszik lefűjni a ráakódott képletes port, a feledés porát, amelyet e – valamikor szebb időket látott – nagyközség megélt.

Minden hely, település befolyásolja a benne élőket és fordítva – az emberek meghatározzák egy hely, egy település arculatát, hangulatát, szellemiségét. Nagybereg – ha lehet hinni az írásoknak – immár több mint 800 éves múlttal rendelkező település az Északkeleti-Kárpátok és Keleti-Kárpátok belső vonulatának délkeleti lábainál húzódó síkságon. A hely, ahol élünk, ezen a vidéken kelet felé a magyar nyelvhatár utolsó előtti települése, így mindig is éltek benne más ajkú és felekezetű emberek.

Jómagam nem vagyok nagybereg-i születésű, de férjemnek köszönhetően immár több mint egy negyedszázada élek e színes és gazdag múltú nagyközségben. Mint történészt, mindig érdekelt, miért alakultak úgy a dolgok, ahogyan, és ki volt az, aki a falu központjában máig álló impozáns iskola építését kezdeményezte. Tudni akartam, mikor, ki építtette azt az épületet, amelyben ma a Nagybereg-i Harangvirág Óvoda található; nem is beszélve a falu közepén magasló templomról, vagy a település beregújfalui vége felé őrt álló és tiszteletet parancsoló malomról, és a kúriaszerű egykori körzeti kórház épületéről, amelyben jelenleg polgármesteri hivatal működik. Ezek az épületek egy letűnt korszak emlékei, amelyek építtetéséről azonban nemcsak az idegenek nem tudnak konkrétumokat, de sokszor a falubeliek sem.

Idő múltával az érdeklődésből kutatás lett, amely – ahogyan a fent

idézett Thomas Mann-i gondolatban olvasható – egyre mélyebbre és meszszebbre vitt vissza a település múltjának feltárása során. Nagybereg múltjára vonatkozóan ezelőtt még nem született értekezés, így számos témát, kérdést illetően úttörő kutatást és munkát kellett végezniem.

Minden ember számára eljön életében előbb-utóbb az az idő, amikor elkezdik érdekelni gyökerei, elődei, azok élete, sorsa. Ennek adhat keretet azon település történetének ismerete, ahol elődeink élnek, éltek, mert így talán meg tudjuk érteni tetteik indítékát, életük alakulását. Mindezekkel a tapasztalatokkal pedig mi magunk is gazdagodhatunk, s a mindennapokban erőt meríthetünk szüleink, nagyszüleink kítartásából, életüket visszaidézvén.

Jelen munkát – melyet szakmailag kismonográfiának neveznek – elsősorban Nagybereg településen élőknek, itt születetteknek ajánlom. Ebből kifolyólag nem alkalmaztam benne a szigorú tudományosság által megkövetelt lábjegyzeti hivatkozásokat, hogy könnyebben olvasható legyen. Ám az állítások, amelyekkel az érdeklődő olvasó e könyv oldalain találkozik, mind történelmi tény. A tények alátámasztását a könyv végén található irodalomlistában lehet visszakeresni.

A munka megírásához a lehető legkülönbözőbb forrásokra támaszkodtam, mivel Kárpátalja viharos 20. századi története során az egykori Bereg vármegyei levéltárban Nagyberegre vonatkozó felgyülemlett írásos források az 1940–50-es évek idejében eltűntek. Természetesen kiindulásképpen szolgált Lehoczky Tivadar nagyszerű háromkötetes vármegye-monográfiája, de ahogyan a felhasznált irodalomlistából kitűnik, a forrásoknak a lehető legszínesebb és legszélesebb skáláját igyekeztem bevonni annak érdekében, hogy közelebb kerülhessenek a folyamatos múltmeséléshez.

Maga a munka tartalmilag két nagyobb egységre oszlik: az első felében a történelmi kronológia szerint haladva jutunk előre a település múltjában a Szovjetunió széthullásáig, feltárva és megmutatva azon főbb eseményeket, melyek lefolyását és egykori meglétét hiteles írott forrásokkal tudjuk alátámasztani. A második részben pedig tematika szerint járjuk körbe a település lakosainak életében egykor és ma fontos intézményeket, felekezeteiket, épületeket, a történelem során kialakult hagyományok eredményeit, egyben a közelmúlt harminc évének fontosabb történéseit.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A forrás és adatgyűjtés során sokan nyújtottak önzetlen segítséget, visszaemlékezéseikkel vagy a fennmaradt személyes családi iratok megosztásával segítették kutatásaim előrehaladását. Sajnos vannak olyanok is az alábbi felsorolásban, akik nincsenek már közöttünk, amikor ez a munka napvilágot lát. Mivel minden útbaigazítás, a legapróbbnak tűnő adat is támpontot adott a továbblépéshez, így a segítségek összemérése, rangsorolása helyett álljon itt alfabetikus sorrendben mindnyájuk neve, akiknek személyesen szeretném kifejezni köszönetemet: Beregi Ilona, Ciljo Alla, Dencs Enikő, Dencs Ildikó, Fulga Erzsébet, Füzesi István (1953), Géczi-Terescsuk Natália, Géczi Tihamér, Káli Marianna, Kovács Katalin, Kutassy Ilona, Molnár D. Erzsébet, Nagy (szül. Pálóczi) Zsuzsanna (1978), Olasz Erzsébet, Orosz Ildikó, Papp Márta, Prófus Marianna, Püspöki Gyöngyi, Ruzska Erzsébet és édesanyja (néhai Ruzska Erzsébet), id. Sipos Éva, Sipos Katalin, Somi Ida, Szilágyi Sándorné Zsigó Judit (Szirmabesenyő), Tóth László (1975), Vass Gábor, Vass Irén, Zenics Julianna, néhai id. Zenics András (1930), néhai Ács Ilona, néhai Gőczi Erzsébet, néhai Kaszonyi Katalin, néhai Maszinec Ljuba, néhai Nagy Lajos, néhai Polczer Endre. Végül, de nem utolsó sorban köszönöm Bíró Andrásnak és az Együtt Beregért Civil Szervezetnek a könyv megjelentetéséhez nyújtott támogatást.

Köszönöm szaklektoraimnak és korrektoromnak a szöveggondozást, Turóczy Erzsébetnek a tördelési és Turóczy Gábornak a nyomdai előkészítési munkálatokat, férjemnek, Szamborovszky Józsefnek a rengeteg fényképet, melyet Nagyberég épületeiről készített a könyvhöz, s külön köszönöm a feltett kérdéseimre adott válaszait és a türelmét.

Mivel jelen munka (ahogy említettem) inkább a helyi közösség számára íródott Nagyberég egykori és jelenlegi lakosairól, ezért azt is meg kell említeni, hogy a község nagymonográfia jellegű változata is készülóban van, s remélhetőleg pár év múlva az is napvilágot láthat. Ezért kérem jelen könyv minden olvasóját, ha olyan adatot, állítást talál benne, amelyet kétséget kizáróan meg tud cáfolni, és a cáfolatát hiteles forrással alá tudja támasztani, ne habozzon, keressen meg, hogy a leendő tudományos munkában lehetőség legyen annak kiigazítására.

Kelt Nagyberegen, 2024. év nyarán

A szerző

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

- „Mellyet még az régi atyáink is birtanak”. Bereg, Ugocsa és Közép-Szolnok református egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1808/1809. Szerk.: Szabadi István. Debrecen, Kollégiumi Levéltár, 2001.
- „Szem nem látta, szív bánta”. Szerk.: Punyko Mária. Hatodik Síp Alapítvány, Mandátum kiadó, Budapest – Beregszász, 1996.
- A beregi református egyházmegye jegyzőkönyvei 1593–1753. I. kötet. Fordította és kiadja: Kiséry Zsuzsanna, Szadadi István. Editiones Archivi Districus Reformatorum Transtibiscani XII. Debrecen, 2002.
- A Lenin Kolhoz 40 éves. Beregszászi járási nyomda, 1987.
- A Magyar Korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve, II. kötet Magyarország, Bp., Pesti Könyvnyomda – Részvény-társaság, 1882.
- A Magyar Korona Országainak Helységnévtára. Szerk.: Dr. Jekelfalussy József. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1882.
- A Magyar Korona Országainak Helységnévtára. Szerk.: Dr. Jekelfalussy József. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1892.
- Antonik Katalin foto- és iratgyűjteménye.
- Antonik Tibor: Emberek és tettek. Kárpáti Könyvkiadó, Uzshorod, 1971.
- Az 1715. évi országos összeírás (N 78) A munkácsi uradalom helységei: Beregh, https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/az-1715_-evi-orszagosszeiras/adatlap/410
- Az 1720. évi országos összeírás (N 79) Bereg megye - 2. Téka. Munkácsi kerület: Beregh, https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/az-1720_-evi-orszagosszeiras/adatlap/1579
- Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787). KSH Könyvtára, Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Osztálya, Bp., 1960. 18.o.
- Az Országos Orvosi Kamara 1940. évi hivatalos névjegyzékének pótfüzete. Budapest, Madách Nyomda kiadása. 1941.
- Az Országos Orvosi Kamara hivatalos névjegyzéke. III. évf. Budapest, Madách Nyomda kiadása, 1940.
- Badó Zsolt: Vidékünk legérintetlenebb és legértékesebb élőhelyeinek jelene és jövője. Kárpátalja, 802. szám. 2016. május 25.
- Bagu Balázs – Szakáll Mihály: A beregszászi nemzetőrség. Honismeret, 1993 (21. évfolyam) 4. szám. TERMÉS.
- Balla Teréz: Egyén és tömeg. In Madarak voltunk... Kárpátaljai néprajzi

írások. Szerk.: P. Punykó Mária. Hatodik Síp Alapítvány – Mandátum Kiadó, Budapest – Beregszász, 1999. pp. 47–58.

- Bereg vármegye Hivatalos Lapja. II. évf. 2. szám, Beregszász, 1904. január 7.
- Bereg, VIII. évf., 8. szám. 1881. február 20.
- Bereg, X. évf., 25. szám. 1883. június 24.
- Bereg, XI. évf., 42. szám. 1884. október 12.
- Bereg, XII. évf., 4. szám. 1885. január 25.
- Bereg, XIII. évf., 2. szám. 1886. január 8. Melléklet
- Bereg, XVII. évf., 24. szám. 1892. június 12.
- Bereg, XXIV. évf., 25. szám. 1898. június 19.
- Bereg, XXVII. évf., 27. szám. 1901. július 7.
- Bereg, XXVIII. évf., 31. szám. 1902. augusztus 3.
- Bereg, XXX. évf., 24. szám. 1904. június 12.
- Bereg, XXXII. évf., 20. szám. 1906/a. május 20.
- Bereg, XXXII. évf., 44. szám. 1906/b. november 4.
- Bereg, XXXVI. évf., 38. szám. 1910. szeptember 18.
- Beregi Kárpáti Híradó/a, 20. évf., 252. szám. 1943. november 7.
- Beregi Kárpáti Híradó/b, 20. évf., 264. szám. 1943. november 21.
- Beregi keresztszemes. Hímzésminták Prófusz Marianna kárpátaljai népművész gyűjteményéből. Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület, Ungvár, 2021.
- Beregvármegye ismertetője. (Szerk., összeáll.: Réti Béla.) Ludvig István könyvnyomda, Miskolc, 1940. <https://adatbazisokonline.hu>
- Budapesti Hírlap, 20. évfolyam, 315. szám. 1900. november 16.
- Budapesti Közlöny, 74. évf., 262. szám. 1940. november 17.
- Csatáry György: Szabadságharc a végeken. Anno 1848–1849. KMKSZ, Ungvár, 1999.
- Délmagyarország, XV. évf. 47. szám, 1939. február 26.
- Deschmann Alajos: Kárpátalja műemlékei. Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület, Budapest, 1990.
- Dr. Deák Ignác: Kárpátalja fontosabb postai adatai. Magyar posta, 14. évf., 5. szám. 1940. május 1.
- Dupka György: Halottaink 1944–1959. A kárpátaljai szovjet népiirtás eddig ismert áldozatainak névsora. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2014.
- Első világháború, <https://adatbazisokonline.hu>
- Építő Ipar, 35. évf., 16. szám. 1911. április 16.

- Értékmentés szövevésszékkal. Interjú Antónikné Polónyi Katalin érdemes művésszel. Lejegyezte: Füzesi Magda. Kárpátaljai Hírmondó, X. évf. 1. szám, 18–19. 2014. március.
- Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. (Szerk.: Kobály József). Clio sorozat. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ungvár, 1998.
- Füzesi Magda: Nagyberegi harangok. In „Hét kereszt alatt felkelek”. Kárpátaljai néprajzi és honismereti dolgozatok. Szerk.: P. Punyó Mária. Hatodik Síp Alapítvány–Mandátum Kiadó, Budapest–Beregszász, 1997.
- Gulácsy Lajos: Az első református gimnázium megnyitása Kárpátalján. In uó: Mélységből a magasba. Bizonyágtétel az elmúlt időkről. Gulácsy Lajos önéletírása. Második, bővített kiadás. H.n. 2009. 93–94.
- <https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/reformatus-ovoda-epul-nagyberegén/>
- <https://nbnrl.com.ua/>
- <https://velykoberezka-rada.gov.ua/>
- HU MNL OL A 57-03-0646, A 57 – Magyar Kancelláriai Levéltár – Libri regii. 3. kötet
- Kállai Gyuláné: Virágzó népművészet (Egy kárpátukrajnai népművészeti csoport fejlődése). Szabolcs-Szatmári Szemle. 1971/3. 73–78.
- Kárpátalja településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) adatai (1880–1941). Központi Statisztikai Hivatal. Bp., 1996.
- Kárpátalja településeinek vallási adatai (1880–1941). Központi Statisztikai Hivatal. Bp., 2000.
- Kárpátalja, 2. évf., 52. szám. 2002. január 11.
- Kárpáti Földműves (A cseh agrárpárt hivatalos lapja), 2. évf., 13. szám. 1926. április 4.
- Kárpáti Híradó, 20. évf., 144. szám. 1943. május 21.
- Kárpáti Magyar Gazda, 16. évf., 20. szám. 1940. május
- Kárpáti Magyar Gazda, 16. évf., 21. szám. 1940. május 30.
- Köztársasági Híradó, IV. évf., 43. szám, 1927. október 21. Köztársasági csoportok választási eredményei.
- Köztársasági Magyar Híradó, IX. évf., 8. szám. 1932. február 13. Pártgyűlés Nagyberegen.
- KTÁL (Kárpátaljai területi Állami Levéltár),
 - Fond 10. op.3. od.zb.1064.
 - Fond 10. op.4. od.zb.580.
 - Fond 10. op. 8. od.zb.1483.
 - Fond 105. op.15. od.zb.353.

- Fond 130, op.1. od.zb.9.
- Fond 283. op.2. od.zb.1669.
- Fond 430. op.1. od.zb.55, 70, 72–75.
- Fond P-14, op.1. od.zb.1. „a”, 212, 220.
- Fond P-995. op.1. od.zb.7.
- Fond P-1747. op.1. od.zb.1.
- Küllös Imre: A kárpátaljai reformátusok történelmi harangjai. In Magyar Református Egyház Javainak Tára. A határöntúli református gyülekezetek iparművészeti emlékei. Kárpátaljai Református Egyház 5. Tanulmánykötet. Budapest, 2002.
- Lehoczky Tivadar: Beregvármegye monographiája. II. kötet. Ungvárott nyomtatott Pollacsek Miksa Könyvnyomdájában, 1881.
- Lehoczky Tivadar: Beregvármegye monographiája. III. kötet. Különös rész nyolcz képpel. 1. rész. Ungvárott nyomtatott Pollacsek Miksa Könyvnyomdájában, 1881.
- Lehoczky Tivadar: A Longodári-család, *Turul: A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye*, 12. kötet, 1894.
- Magyar Asztalosmesterek Lapja, 5. évf., 13. szám. 1912. március 24.
- Magyar Királyi Posta és Távirtda Rendeletek Tára, 1914. 15. szám, 88. 1914. március 19.
- Magyar Lakatosmesterek Lapja, 7. évf., 13. szám. 1912. március 24.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sorozat. 2. kötet. Bp., 1904.
- Magyarország tiszti cím- és névtára. 51. évfolyam, 1944.
- Molnár D. István: Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében. Elérhető: <https://lehoczkyintezet.uz.ua/2021/04/25/karpatalja-lakossaganak-területi-eloszlása-az-újonnan-kialakított-közigazgatási-rendszer-tükrében/> (2022-01-05)
- Molnár D. István: *Perifériáról perifériára. Kárpátalja népessége 1869-től napjainkig*. REGIO könyvek. MTA TK Kisebbségkutató Intézet. Budapest, Kalligram, 2018.
- Molnárok Lapja, 16. évf., 39. szám. 1909. szeptember 25.
- Molnárok Lapja, 19. évf., 26. szám. 1912. június 29.
- Neumann Tibor: Bereg megye hatóságának oklevelei (1299–1526). A Szabolcs-szatmár-beregi Szemle Füzetei 3. szám. Nyíregyháza, 2006.
- Pándy-Szekeres Anna: Így indult... 1993–2013. elérhető: <http://nbrl.com.ua/igy-indult/>
- Pecsétnyomatok és címerek Bereg, Szabolcs és Szatmár megye települé-

seiből. Szerk.: Csermely Tibor – Takács Péter. Nyíregyháza, 1988.

- Pesti Napló, 62. évf., 75. szám. 1911. március 30.
- Pók Judit: Bereg vármegye katonai leírása 1782–1785. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár kiadványa. Közlemények 8. Nyíregyháza, 1994.
- Posta (Postai Rendeletek Tára) 2. szám. 1881. február 3.
- Posta (Postai Rendeletek Tára) 7. szám. 1881/a. március 26.
- Posta (Rendeletek Tára a Magyar Királyi Posta részére), 25. szám. 1940. június 14.
- Postatiszti címtár. Debreceni Magyar Királyi Postaigazgatóság, Debrecen, 1944.
- Prófusz Marianna: Kincsünk a Beregi szóttas. Pánsíp, 1. rész 2. évf., 5. szám. 1994. november–december; 2. rész 3. évf., 1. szám. 1995. január–február.
- Rendeletek tára, 1907.
- Rendi társadalom – polgári társadalom 2. Kutatás–módszertan konferencia, Gyula, 1987. augusztus 26–28. Szerk.: Erdmann Gyula. Gyula, 1989.
- Rupp Jakob: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre 2. Az Egri érsek-egyház-tartomány. Pest, 1872.
- Sebestyén Zsolt: Beregvidéki helységnevek. Névtani Értesítő 25: pp. 58–63. 2003
- Sebestyén Zsolt: Bereg megye helységneveinek etimológiai szótára. Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010.
- Sütő, 2021. Шютев Лайош. Програма соціально-економічного розвитку Великоберезької сільської ради(ОТГ) на 2022-2025 роки. Forrás: <https://velykoberezka-rada.gov.ua/programa-socekonom-rozvitku-2022-2025r-10-28-34-08-12-2021/>
- Szabadfalvi József: A megyaszói festett asztalosmunkák 1735-ből. Borsodi Kismonográfiák 9. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1980.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: „Amiről sokáig beszélni sem volt szabad” Lapok Nagyberég meg nem írt történetéből. In Molnár, D. Erzsébet; Molnár, D. István (szerk.) A kommunizmus áldozatai, rehabilitációs alternatívák Kelet-Közép-Európában. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2016. pp. 130–153.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: „Hogy a község és környékének gazdasági kultúrája emeltessék” A nagy-berégi külön szaktanítás, községi jellegű gazdasági ismétlőiskola vázlatos élettörténete. In HONISMERET. A Honismereti Szövetség Folyóirata. 2016/a. XLIV. évfolyam, 1. szám. pp. 10–15.

- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: „Politikai község mint erkölcsi testület”. Közösségi építkezés Nagyberegen a dualizmus alkonyán. In „Indivisibiliter ac Inseparabiliter”, „Feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul”: A kiegyezés 150. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásai. Szerk.: Szakál Imre. Beregszász, Ungvár, RIK-U Kiadó, 2018. pp. 97–116.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: A nagyberegi református elemi népiskola vázlatos története. Közoktatás, 2017. XXII. évfolyam, 4. szám. pp. 25–28.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: A szovjet Hadsereg bevonulása Nagyberegre 1944. október 26-án. Közoktatás, 2017. XXII. évf., 1. szám. pp. 30–32.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: A szovjet hatalom megjelenése és berendezkedése Beregszász magyar iskoláiban (1944–46). Történelmi vázlat. In Acta Academiae Beregsasiensis: a II. Rákóczi Ferenc KMF Tudományos Folyóirata. Filológia, történelem, pedagógia. XV. évfolyam. 2016/b. pp. 83–99.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Bereg vármegye nem katolikus iskoláiról a Lehoczky-féle monográfia előtti időkből. (Az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében). In Dobos Sándor, Szamborovszkyné Nagy Ibolya (szerk.): Mercurius Veridiktus Novus I. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszékének tanulmánygyűjteménye 2015. Beregszász – Ungvár, Grafika Kiadó, 2015. pp. 209–253.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Egy nagy múltú közösség töredékes emlékei. A Nagyberegi Református Egyházközség vázlatos története (1913-ig). In Magyar öntudat és a krisztusi, keresztény elvek. A Narancsik Imre Kutatói Műhely tanulmánykötete. Szerk.: Szamborovszkyné Nagy Ibolya. NIKM Református hitünk kezesség sorozat III. kötet. Beregszász–Ungvár, NIKM – Rik-U Kft, 2019. pp. 111–135.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Egy tipikusan szovjet iskola születése. A Nagyberegi Nem Teljes Középiskola létrehozásának rövid története. In Közoktatás: a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja. XXIII. évf., 4. szám. 2018/a. pp. 26–29.
- Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Konceptiók perек, politikai elítéltek, egyszerű emberek. Szovjet belbiztonsági tisztogatások Nagyberegen (1945–51). In Hadifogság, Málenkij robot. Gulág: Kárpát-medencei magyarok és németek elhurcolása a Szovjetunió hadifogoly- és kényszermunkatáborai (1944–1953). Szerk.: Molnár D Erzsébet, Molnár D István. Ungvár–Beregszász, Rik-U Kiadó, 2017. pp. 226–244.

- Szatmár-Németi, 11. évf., 43. szám. 1907. május 29.
- Szegedi István egykori jegyző feljegyzései (megtalálható a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola Múzeumában)
- Szeretet, I. évf. 1923. június 10.
- Thaly Kálmán: Régi magyar községi pecsétek. Századok, 1869/3.
- The Central Database of Shoah Victims' Names. In Yad Vashem – The World Holocaust Remembrance Center. <https://yvng.yadvashem.org/>
- TtREL, Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen. 8. c4 doboz.
- TtREL, Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen. I. 1.s.1. 1809.
- UBSZKHL / Ukrajna Biztonsági Szolgálat Kárpátaljai Hivatalának Levéltára / Архів Управління Служби Безпеки України в Закарпатській області. Fond 7. delo C-54.
- UBSZKHL Fond 7, delo 2317-C.
- UBSZKHL Fond 7, delo C-5933.
- UBSZKHL Fond 7, delo C-5987.
- Ungvári Krisztián: Mesterterv? A deportálások döntési mechanizmusa. Századok, 2015. 149. évf. 1. szám, 28.
- Vasuti és Közlekedési Közlöny, 39. évf., 141. szám. 1908. december 4.
- Vasuti és Közlekedési Közlöny, 45. évf., 6. szám. 1914. január 14.
- Vígvári Mihály hagyatéka.
- Vörös Zászló, 3. évf., 13. (126.) szám. 1947. február 13.
- Vörös Zászló, 3. évf., 1947. március 20.
- Vörös Zászló, 3. évf., 6. (119.) szám. 1947/a. január 19.
- Vörös Zászló, 3. évf., 94. (207.) szám. 1947/b. november 20.
- Vörös Zászló, II. évf., 71. (80.) szám. 1946. szeptember 1.
- Zágonyi Á. Károly: A N. T. Beregi Egyházmegye Emlékkönyve. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei levéltár kiadványai II. közlemények, 34. Szerk.: Csatáry György. Nyíregyháza, 2005.
- Антоник Т.Г. Земля любит завзятых. Ужгород: Видавництво «Карпати» 1977.
- Достал, Ярослав. Підкарпатська Русь (Закарпаття періоду чехословацької республіки: 1919–1938 рр.) путівник-довідник. Переклад, упорядкування та доповнення Юрія Фатули. Ужгород, Всеукраїнське державне видавництво „Карпати”, 2014.
- Закарпатські угорці і німці: інтернування та депортаційні процеси. 1944–1955 рр. Архівні документи і матеріали. /Упорядник О. М.

Корсун/ Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2012.

- История городов и сёл Украинской ССР. Закарпатская область. Институт истории Академии наук УССР, Киев, 1982.
- Книга приказов №1 директора школы по вопросам кадров за 1952–1955 гг., листок 12. (Приказ №18 по Бережской СШ от 16 августа 1953 г.)
- Книга скорботи України. Закарпатська область, 3. Ред. Кереченин В.М. Т.3. Ужгород, 2005.
- Реабілітовані історією. Закарпатська область. Книга друга. ВАТ Видавництво «Закарпаття», Ужгород, 2004.
- Шляхом Жовтня. Борьба трудящих Закарпаття за соціальне і національне визволення та возз'єднання з Радянською Україною. Збірник документів, Т.1. (1917–1923). Ужгород, 1957.

Adatközlők voltak:

Bodnár Béla ifj., Beregi Ilona (Ica néni), Dencs Enikő, Dencs Ildikó, Fulga Erzsébet gyermekorvos, Füzesi István egykori gondnok, Gécz-Terescsuk Natália, Gécz Tihamér iskolaigazgató, Káli Marianna községi titkár, Kovács Katalin és Ciljo Alla igazgatóhelyettesek, Kutassy Ilona, Molnár D. Erzsébet, Nagy Zsuzsanna óvodaigazgató, Olasz Erzsébet, Orosz Ildikó, Papp Márta és Somi Iduka egészségügyi nővérek, Prófusz Marianna, Püspöki Gyöngyi, Ruszka Erzsébet és édesanyja, id. Sipos Éva, Sipos Katalin, Szamborovszky József, Szilágyi Sándorné született Zsigó Judit (Szirmabesenyő), Tóth László lelkész, Vass Irénke, Zenics Julianna, néhai legid. Zenics András, néhai Ács Ilonka néni, néhai Góczy Erzsébet (Bözi néni), néhai Kaszonyi Katalin, néhai Maszinec Ljuba, néhai Nagy Lajos, néhai Polczer Endre

УДК 94(477.87) ".../2020"
С-17

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Самборовські-Нодь Ібоя. Хроніка Нодьберега. Оскільки джерела, що збереглися після розрухи бурхливого 20 століття, дозволили його розкрити, завершено 2024 року Господа. Монографія. Берегове–Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. – 136 с.: іл. (угорською мовою)

Монографія присвячена історії села Нодьберег (Великі Береги), яке в середині XIII ст. дало назву колишньому Березькому комітату. Книга об'єднує результати майже десятирічних досліджень різного спрямування, які сформульовані доступною мовою, а також для зручності читачів подаються без використання посилання на виноску. Проте авторка – простежуючи минуле населеного пункту, яке мало статус міста – чітко дотримується фактів, підтверджених письмовими джерелами. Притаманний для населених пунктів Закарпатської області брак письмових джерел у випадку Великих Берегів проявляється ще сильніше. Попри це авторка дотримувалася позиції, що до праці мають бути включені лише ті твердження, які підкріплені історичними письмовими джерелами. З їх переліком можна ознайомитися в кінці роботи. Видання рекомендується насамперед тим, хто цікавиться краєзнавством та історією Великих Берегів.

Видавництво: ТОВ «РІК-У», 88000 м. Ужгород, вул. Гагарина 36.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці II (протокол 7 від 27.08.2024)

Зміст наукового видання було перевірено на наявність збігів і запозичень сервісом «Oxsico»

Перше видання, 2024

Рецензенти:

Юрій Чотари, канд. іст. наук (ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, м. Берегове)
Дьордь Якаб, доктор філософії в галузі пед. наук (Печський університет)
Стефан Молнар Д., доктор філософії в галузі природн. наук
(ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, м. Берегове)

Коректорка: Ілдіко Денч
Верстка, підготовка до друку: GáborPrint
Дизайн обкладинки: Йожеф Самборовські

© Самборовські-Нодь Ібоя, 2024

ISBN 978-617-8390-22-8